

Алгоритм реагування на випадки

загрози життю та здоров'ю дитини,

зокрема на дії,

які може вчиняти сама дитина:

Рекомендації для психологів

УДК 159.922.7:364.62-053.2](072)

A45

ISBN 978-617-8197-36-0

Алгоритм реагування на випадки загрози життю та здоров'ю дитини, зокрема на дії, які може вчиняти сама дитина: Рекомендації для психологів – Київ: видавництво ФО-П Буря О.Д., 2025 – 37 с.

Автори:

Людмила Гриценко, адвокатка у сфері захисту прав та інтересів дітей, лекторка Вищої школи адвокатури Національної Асоціації Адвокатів України, залучена експертка Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх.

Журавель Тетяна, кандидатка педагогічних наук; психологиня; виконавча директорка ГО «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер».

Козлова Анна, докторка філософії у галузі соціальних та поведінкових наук, спеціалістка-психологиня у сфері розслідування злочинів за участю дітей, судова експертка, залучена експертка Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх.

Пашко Наталія, психологиня, спеціалістка по роботі з випадками насильства щодо дітей, залучена експертка Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх.

Юрченко Римма, кандидатка юридичних наук; психологиня; супервізорка роботи психологів, які залучаються до кримінальних проваджень за участю дітей, ГО «ВГЦ «Волонтер».

Рекомендації розроблено в межах проекту «Надання психосоціальної підтримки та забезпечення правосуддя як складової частини кращого догляду для вразливих дітей», що реалізується ГО «Всеукраїнський громадський центр «Волонтер» спільно з Міжвідомчою координаційною радою з питань правосуддя щодо неповнолітніх за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні.

Думки, висловлені в публікації, є позицією авторів і не обов'язково відображають погляди ЮНІСЕФ.

Алгоритм реагування на випадки

загрози життю та здоров'ю дитини,

зокрема на дії,

які може вчиняти сама дитина:

Рекомендації для психологів

Вступ	4	III. Алгоритм реагування психологів на випадки загрози життю та здоров'ю дитини	26
I. Організація надання психологічних послуг дітям	5	3.1. Способи повідомлення	26
1.1. Основні нормативні акти, які регулюють порядок надання психологічної допомоги дітям	6	3.1. Обставини, які відбуваються після повідомлення	29
1.2. Особливості надання психологічної допомоги / психологічних послуг дітям	11	IV. Психологічний супровід дитини після повідомлення	31
Якщо на консультацію звернулась дитина до 14 років	11	4.1. Алгоритм психологічного супроводу після повідомлення	31
Якщо на консультацію звернулась дитина від 14 до 18 років	15	Додатки	34
II. Ситуації обов'язкового звернення психологів до правоохоронних органів	16	Додаток 1. Згода законного представника дитини до 14 років на отримання психологічних послуг	35
2.1. Перелік обставин, які зобов'язують психологів повідомляти до правоохоронних органів	16	Додаток 2. Згода на отримання психологічних послуг	35
2.2. Повідомлення про випадки, коли дитина вчиняє правопорушення	23	Додаток 3. Безпековий контракт	36
2.3. Відповідальність за неповідомлення	24	Додаток 4. Повідомлення про кримінальне правопорушення	37

Вступ

Під час професійної діяльності психологів у взаємодії з дітьми можуть виникати ситуації, коли поведінка дитини становить безпосередню загрозу її власному життю, здоров'ю та / або створює ризики для інших людей. Такі випадки потребують від фахівців швидкої, чіткої та професійно виваженої реакції, яка відповідатиме законодавчій і етичній площинам. Недостатньо спиратись лише на психологічну інтуїцію чи етичні орієнтири – важливо мати структурований алгоритм дій, що відповідатиме інтересам дитини, допомагатиме уникнути професійних помилок із боку психолога / психологині в реагуванні на ситуацію, мінімізуватиме ризики для життя і здоров'я дитини та забезпечить дотримання прав дитини.

Описані нижче рекомендації та алгоритм можуть слугувати для:

- дій у відповідності до національного законодавства, етичного кодексу психолога та принципу найкращих інтересів дитини;
- швидкої оцінки ситуації та визначення рівня ризику:
 - якщо ситуація екстрена і рівень ризику високий (суїцидальні наміри або спроби, агресивні дії, небезпечна поведінка), у такому разі потрібно негайно реагувати, оскільки є загроза життю і здоров'ю на цей момент;
 - якщо наявні прояви ризикованої поведінки, що можуть призвести до загрози життю і здоров'ю тут і зараз, це так само може бути підставою для **негайного реагування** психолога на подію чи ситуацію;
- надання допомоги у відповідності до рівня ризику, за потреби – виклику необхідних служб (швидкої медичної допомоги, поліції, ДСНС):
 - у випадку екстрених ситуацій високого рівня ризику, ситуацій, які потребують негайного реагування, відповідно негайно надається екстрена допомога, ППД, без очікування згоди від батьків, за протоколом надання ППД, виявлення факторів ризику та планування подальшої роботи з дитиною (отримання відповідних згод, планування взаємодії тощо);
- чіткого і зрозумілого інформування батьків і дітей про порядок реагування психолога / психологині на випадки загрози життю і здоров'ю дитини;
- забезпечення пріоритету захисту життя і здоров'я дитини.

Таким чином, наявність чітко прописаного алгоритму дає психологам можливість працювати в кризових ситуаціях / умовах професійно, впевнено та мінімізуючи ризики для всіх учасників.

I. Організація надання психологічних послуг дітям

Нині професійна діяльність психологів в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів, що визначають загальні засади охорони прав людини та спеціальні правила щодо роботи з дітьми і надання психологічної допомоги та / або психологічних послуг. Ці документи встановлюють правову межу для забезпечення безпеки, конфіденційності, професійної етики та певного стандарту якості допомоги, орієнтуючи фахівця на дотримання принципу найкращих інтересів дитини.

Надання психологічних послуг дітям ґрунтується на міжнародних і національних стандартах, які передбачають дотримання таких ключових принципів:

- **принципу найкращих інтересів дитини** – будь-яке втручання має спрямовуватись на забезпечення безпеки, підтримку розвитку та добробуту дитини;
- **добровільності та згоди** – участь дитини і її законних представників у психологічних послугах повинна бути добровільною й усвідомленою;
- **конфіденційності** – збереження таємниці, крім випадків, коли існує загроза життю чи здоров'ю дитини та / або інших осіб;
- **компетентності фахівця** – фахівець зобов'язаний мати відповідну освіту, володіти відповідними знаннями та вміннями, працювати лише з тими запитам, у яких він компетентний / компетентна, використовувати лише науково обґрунтовані протоколи, методи і методики.

Поруч із цим нерідко можуть виникати питання щодо особливостей надання психологічної допомоги / психологічних послуг дітям і нормативно-правового підґрунтя їх надання.

1.1. Основні нормативні акти, які регулюють порядок надання психологічної допомоги дітям

Основні нормативно-правові підстави надання психологічної допомоги / психологічних послуг, які корисно знати психологам, наведено в таблиці.

Таблиця 1

Основні нормативні акти, які регулюють порядок надання психологічної допомоги дітям

Назва НПА	Короткий зміст (про що йде мова в тій чи іншій нормі)	Покликання
Цивільний кодекс України	<p>Ст. 31. Часткова цивільна дієздатність фізичної особи, яка не досягла чотирнадцяти років (у цій статті йде мова про право дітей віком до 14 років (їх іще називають малолітніми дітьми) укласти дрібні побутові правочини (договори, угоди) та здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом).</p> <p>Ст. 32. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (у цій статті йде мова про перелік прав, які має дитина віком від 14 до 18 років).</p> <p>Ст. 34. Повна цивільна дієздатність</p> <p>Ст. 32. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років (у цій статті йде мова про перелік прав, які має дитина віком від 14 до 18 років).</p> <p>Ст. 34. Повна цивільна дієздатність</p>	
Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні» (введення в дію відбудеться 07.02.2026 р.)	<p>Базови закон, що визначає визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади системи охорони психічного здоров'я в Україні, регулює суспільні відносини у цій сфері з метою забезпечення доступності, якості послуг, дотримання прав людей з психічними розладами, іншими проблемами, що стосуються психічного здоров'я, запобігання виникненню психічних розладів, сприяння досягненню психологічного благополуччя та розвитку людини, усунення факторів, що негативно впливають на психічне здоров'я.</p> <p>Водночас, закон не містить окремих положень щодо особливостей роботи з дітьми.</p>	

Назва НПА	Короткий зміст (про що йде мова в тій чи іншій нормі)	Покликання
<p>Закон України «Про охорону дитинства»</p>	<p>Ч. 4, 5 ст. 10. «Дитина вправі особисто звернутися до органу опіки та піклування, служби у справах дітей, центрів соціальних служб, кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією Російської Федерації проти України, протидії торгівлі людьми та з питань захисту прав дитини, інших уповноважених органів за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів».</p> <p>«Розголошення чи публікація будь-якої інформації про дитину, що може заповдіяти їй шкоду, без згоди законного представника дитини забороняється».</p> <p>Ст. 12. Про права та обов'язки батьків щодо здоров'я та розвитку дитинства <i>(у статті йде мова про те, що таке виховання в сім'ї, про рівність батьківської відповідальності за виховання та розвиток дитини, про обов'язки батьків і про допомогу держави для батьків та осіб, що їх замінюють)</i>.</p> <p>Ст. 30¹. Захист дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів.</p> <p>Ст. 30². Захист дітей, які постраждали від сексуального насильства або стали його свідками (очевидцями).</p>	
<p>Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»</p>	<p>Ст. 40. Про лікарську таємницю, яка поширюється на психологічну інформацію <i>(стаття містить опис інформації / відомостей, які є лікарською таємницею, та обмеження з розповсюдження такої інформації для фахівців, яким така інформація стала відомою)</i>.</p> <p>Ст. 40. Про лікарську таємницю, яка поширюється на психологічну інформацію <i>(стаття містить опис інформації / відомостей, які є лікарською таємницею, та обмеження з розповсюдження такої інформації для фахівців, яким така інформація стала відомою)</i>.</p> <p>Ст. 44. Про застосування методів профілактики, діагностики, лікування та лікарських засобів <i>(у цій статті йде мова про те, що в медичній практиці застосовуються лише дозволені методи профілактики, діагностики, лікування та лікарські засоби. Частина друга статті визначає, що якщо йде мова про застосування нових методів профілактики, діагностики, лікування та лікарських засобів, які перебувають на розгляді в установленому порядку, але ще не допущені до застосування, та незареєстровані лікарські засоби, то такі засоби / препарати можуть використовуватись в інтересах вилікування особи лише після отримання її письмової згоди)</i>.</p>	

Назва НПА	Короткий зміст (про що йде мова в тій чи іншій нормі)	Покликання
	<p><i>Друге речення другого абзацу виокремлює питання згоди щодо неповнолітніх, а саме: «Щодо особи віком до 14 років (малолітньої особи) зазначені методи та засоби можуть використовуватися за наявності письмової згоди її батьків або інших законних представників, а щодо особи віком від 14 до 18 років – за її письмовою згодою та письмовою згодою її батьків або інших законних представників; щодо особи, цивільна дієздатність якої обмежується, — за її письмовою згодою та письмовою згодою її піклувальників; щодо особи, визнаної у встановленому законом порядку недієздатною, – за письмовою згодою її законного представника. При отриманні згоди на застосування нових методів профілактики, діагностики, лікування та лікарських засобів, які знаходяться на розгляді в установленому порядку, але ще не допущені до застосування, та незареєстрованих лікарських засобів, особі та (або) її законному представнику повинна бути надана інформація про цілі, методи, побічні ефекти, можливий ризик та очікувані результати».</i></p>	
<p>Закон України «Про захист персональних даних»</p>	<p>Ст. 7. Особливі вимоги до обробки персональних даних <i>(стаття містить інформацію про умови та обмеження, які мають місце під час обробки інформації, зокрема й інформації про здоров'я, статеве життя, біометричні або генетичні дані. У статті йде мова про заборону обробки такої інформації без відповідної однозначної згоди та інші правові підстави для такої обробки).</i></p> <p>Ст. 11 визначає підстави для обробки персональних даних.</p> <p>Ст. 14. Поширення персональних даних <i>(у статті йде мова про право поширювати персональні дані за згодою відповідного суб'єкта персональних даних і про чітко визначений законом перелік випадків, коли поширення персональних даних можливе без згоди (дозволяється у випадках, визначених законом) і лише (якщо це необхідно) в інтересах національної безпеки, економічного добробуту, прав людини)</i></p>	

Назва НПА	Короткий зміст (про що йде мова в тій чи іншій нормі)	Покликання
<p>Наказ МОЗ «Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню», яким затверджено «Порядок надання психосоціальної допомоги та психосоціальних послуг щодо питань психічного здоров'я, у тому числі щодо запобігання суїциду і психосоціального компоненту реабілітації ветеранів війни та інших груп населення»</p>	<p>П. 2 розділу II «Організація надання психосоціальної допомоги» – психосоціальна допомога може надаватись індивідуально особі, а також у сімейному (за участі членів сім'ї) чи груповому (разом з іншими отримувачами психосоціальної допомоги в кількості не більше 10 осіб) вигляді.</p>	
<p>Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я»</p>	<p>Ст. 5 визначає принципи проведення реабілітації та виокремлює в п. 4 ч. 2 принцип відповідальності за отриману інформацію, що передбачає використання інформації з користю для особи, якій надається реабілітаційна допомога, а також для вдосконалення методів протидії різним формам насильства.</p>	

Назва НПА	Короткий зміст (про що йде мова в тій чи іншій нормі)	Покликання
<p>Закон України «Про інформацію»</p>	<p>Ч. 2 ст. 11, у якій зазначено про те, що «не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини». До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження.</p> <p>Ст. 21 визначає, поняття та види інформації з обмеженим доступом.</p> <p>Одним із видів інформації з обмеженим доступом є конфіденційна інформація.</p> <p>Відповідно до ч. 2 ст. 21, «конфіденційною є інформація про фізичну особу, інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, а також інформація, визнана такою на підставі закону. Конфіденційна інформація може поширюватися за бажанням (згодою) відповідної особи у визначеному нею порядку відповідно до передбачених нею умов, якщо інше не встановлено законом».</p>	
<p>Наказ МОН № 509 від 22.05.2018 «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України»</p>	<p>П. 7 розділу III «Основні завдання, принципи та функції психологічної служби» визначає обов'язки працівника психологічної служби, зокрема обов'язок здійснювати індивідуальну діагностику, корекцію за запитом учасників освітнього процесу, отримавши попередньо письмову згоду батьків (законних представників). Важливо, що норма вказаної статті визначає право надавача згоди відкликати її в будь-який момент.</p>	
<p>Наказ МОЗ № 2118 від 13.12.2023 «Перелік методів психотерапії з доведеною ефективністю»</p>	<p>В абз. 2 Переліку зазначено: «Застосування конкретного методу психотерапії (інтервенції, методики) до конкретного розладу чи стану визначається стандартами медичної допомоги та відповідними клінічними протоколами».</p>	

Назва НПА	Короткий зміст (про що йде мова в тій чи іншій нормі)	Покликання
Етичний кодекс психолога	Психолог зобов'язаний дбати про безпеку дитини, діяти в найкращих інтересах для неї, забезпечити допомогу та інформувати у випадках насильства чи суїциду.	

1.2. Особливості надання психологічної допомоги / психологічних послуг дітям

Якщо на консультацію звернулась дитина до 14 років

Діти цього віку мають обмежену (часткову) дієздатність, тому надання їм психологічної допомоги / послуг можливе лише за згодою батьків (або законних представників), окрім екстрених ситуацій, у яких мова йде про загрозу життю та здоров'ю дитини.

Дитина може бути ініціатором такої взаємодії, проте перед початком роботи з нею слід отримати письмову згоду хоча б одного з батьків (або особи, яка їх замінює).

До прикладу, якщо дитина звертається самостійно (наприклад, на платформу для отримання анонімної психологічної підтримки), психолог / психологиня не може починати роботу без отримання згоди батьків, винятком є кризові / критичні ситуації, які потребують негайного надання психологічної допомоги, що відповідає принципу найкращих інтересів дитини.

Алгоритм реагування на випадки загрози життю та здоров'ю дитини, зокрема на дії, які може вчиняти сама дитина:

Покроковий алгоритм дій психолога / психологині

1. Первинний контакт.

- Отримайте звернення / запит від батьків (або законних представників)¹ через телефон, email або письмово. Якщо дитина звернулася самостійно і ситуація не є кризовою / не потребує екстреного реагування, поясніть їй доступною мовою, що для отримання психологічної допомоги / послуги потрібно залучити батьків та отримати їхню згоду.
- Перевірте документи: паспорт батьків (або осіб, що їх замінюють, якщо це опікун / піклувальник, прийомні батьки або батьки-вихователі). Крім паспорту, ця людина має надати документ, який підтверджує право на здійснення опіки / піклування / виховання дитини. До прикладу, це може бути рішення районної в м. Києві держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті, селищної, сільської ради / органу опіки та піклування або рішення суду), свідоцтво про народження дитини для підтвердження віку та родинних зв'язків.
- Запишіть дані в журнал реєстрації звернень: ПІБ дитини, вік, ПІБ батьків / законних представників, контактні дані, дата і причина звернення (коротко, без деталей).
- Якщо звернення відбувається через школу (наприклад, дитину до вас направили учитель чи адміністрація школи), узгодьте дії з ініціатором, щоб уникнути конфліктів і забезпечити координацію.

2. Отримання згоди.

- Підготуйте письмову форму згоди батьків / психолога (**додаток 1**). Форма повинна містити: мету консультацій, методи роботи (бесіда), тривалість (кількість сесій або період / часовий проміжок), основні принципи роботи. Згода може бути підписана або власноруч, або за допомогою ЕПЦ / КЕП, або програми Вчасно <https://edo.vchasno.ua/app>.
- Отримайте підпис одного з батьків/законних представників. Без письмової згоди робота з дитиною заборонена – поясніть це батькам чи особам, які їх замінюють, і, якщо потрібно, запропонуйте альтернативні ресурси (наприклад, звернутися у центр надання соціальних послуг або центр соціальних служб).

¹ У разі звернення по отримання психологічної допомоги дитині дідуся, бабусі чи інших родичів для початку слід уточнити причини, через які батьки не можуть надати таку згоду (наприклад, батьки служать в ЗСУ), і вже діяти відповідно до інтересів дитини.

3. Інформування.

На початку взаємодії з дитиною психологу / психологині важливо чітко проінформувати як батьків, так і дитину, про зазначене нижче в таблиці 2.

Таблиця 2

Про що психолог інформує дитину	Про що психолог інформує батьків
Процес роботи з психологом / психологинею: що відбуватиметься на сесіях, методи (ігри, розмови), їх тривалість. Певні обмеження, якщо такі матимуть місце	Процес роботи з психологом / психологинею: що відбуватиметься на сесіях, методи (ігри, розмови), їх тривалість. Певні обмеження, якщо такі матимуть місце
Права дитини під час консультацій: дитина може відмовитись відповідати на запитання, відмовитись від отримання допомоги на певному етапі, сказати про потребу взяти паузу, висловлювати думку тощо	Роль батьків: як підтримувати дитину вдома, можлива спільна участь у сесіях
Конфіденційність: розмови приватні, але якщо є загроза її життю і здоров'ю або оточуючим (наприклад, шкода собі), психолог / психологиня має повідомити до правоохоронних органів та/або до служби у справах дітей	Конфіденційність: деталі розмов не розголошуються, але загальний прогрес – так Винятки порушення конфіденційності – у разі виявлення загрози життю і здоров'ю дитини та порядок реагування психолога
Мета надання психологічної допомоги / психологічних послуг: як це допоможе (наприклад, подолати страх, тривожність тощо)	Мета і методи роботи, очікувані результати

Про що психолог інформує дитину	Про що психолог інформує батьків
Винесення випадку на супервізію (якщо таке відбуватиметься)	Винесення випадку на супервізію (якщо таке відбуватиметься) та отримання усної згоди про те, що психолог / психологиня може обговорювати випадок з колегами анонімно для підвищення якості надання послуг

Фіксуйте інформування в протоколі: опишіть, що було пояснено, отримайте підписи батьків/законних представників і, якщо можливо, дитини (для підтвердження розуміння). Зберігайте протокол у картці клієнта.

4. Планування сесій.

Складіть індивідуальний план роботи. Тривалість сесії – 45-60 хвилин, частота – 1-2 рази на тиждень, методи адаптовані до віку. Узгодьте графік із батьками/законними представниками, урахувуючи шкільний розклад і зручність для дитини. Документуйте план у картці клієнта.

5. Проведення сесій.

Працюйте з дитиною окремо або за участю батьків/осіб, які їх замінюють (залежно від ситуації, наприклад сімейні сесії для покращення комунікації). Фіксуйте прогрес у картці клієнта: дата сесії, загальний опис (без деталей, що дають змогу ідентифікації).

До уваги!

Працюйте лише з тими запитами, які відповідають

вашій кваліфікації та спеціалізації. Ведіть журнал реєстрації клієнтів.

Підготуйте шаблони документів: договір, згоду, протоколи сесій тощо.

Зберігайте всі документи конфіденційно

(кодуючи особисту інформацію про клієнтів),

забезпечте безпеку від несанкціонованого доступу сторонніх осіб

(наприклад, зберігайте документи в сейфі),

уникайте розкриття інформації без підстав,

щоб запобігти, по-перше, порушенню прав дитини,

а, по-друге, позовам про порушення конфіденційності.

6. Моніторинг і завершення.

Регулярно оцінюйте прогрес разом із батьками/законними представниками (наприклад, через опитувальники чи бесіди). Надайте рекомендації: для батьків/законних представників (як підтримувати дитину вдома), для школи (адаптація навчального процесу). Завершіть роботу з видачею довідки (у разі такої потреби) про результати: короткий опис проблеми, проведених заходів і рекомендацій.

Якщо на консультацію звернулась дитина від 14 до 18 років

Діти цього віку мають неповну цивільну дієздатність (ст. 32 Цивільного кодексу України) і відповідно можуть звертатись по психологічну допомогу / послуги самостійно, без обов'язкової згоди батьків. Однак рекомендуйте дитині залучати батьків, обґрунтовуючи таке залучення підвищенням ефективності сесій. Фокус уваги тримайте на автономії дитини, її думці та поглядах і конфіденційності.

Покроковий алгоритм дій психолога / психологині

1. Первинний контакт.

Перевірте вік дитини (паспорт або інший документ для підтвердження, що їй 14+ років). Запишіть дані в журнал реєстрації: ПІБ, вік, контактні дані, дата і причина звернення. Якщо дитина проти залучення батьків/законних представників, продовжуйте роботу, але документуйте це в журналі (наприклад: «Дитина заперечує залучення батьків/законних представників, робота проводиться за її згодою»).

2. Отримання згоди.

Отримайте письмову згоду (додаток 2) від дитини, яка включає: мету консультацій, методи, тривалість, конфіденційність. Рекомендуйте залучити батьків/законних представників і за можливості отримайте їхню згоду для кращої підтримки; якщо дитина погодиться, підготуйте окрему форму згоди для батьків/законних представників. Без згоди дитини надання психологічної допомоги / консультування дитини заборонене.

3. Інформування.

Дитині: детально поясніть процес (етапи, методи), конфіденційність, обмеження / винятки (загрози життю, здоров'ю – повідомлення органів).

Батькам: інформуйте лише за згодою дитини (наприклад, про загальний прогрес, без деталей).

4. Планування сесій.

Складіть план: тривалість – 45-60 хвилин, частота – 1-2 рази на тиждень, методи (когнітивно-поведінкова терапія, бесіди для розвитку самостійності). Узгодьте графік безпосередньо з дитиною, урахувавши її побажання та можливості.

5. Проведення сесій.

Працюйте з дитиною окремо, фіксуючи прогрес у картці клієнта (загальний опис, без ідентифікаційних деталей).

II. Ситуації обов'язкового звернення психологів до правоохоронних органів

У практиці психологів інколи виникають ситуації, коли принцип конфіденційності, що є базовою етичною нормою професії, має поступитись перед вимогою захисту життя, здоров'я та безпеки дитини чи інших осіб. Законодавство України і міжнародні стандарти визначають обов'язок фахівця в певних випадках повідомляти компетентні органи, зокрема правоохоронні, служби у справах дітей чи інші уповноважені органи або інституції.

Таке зобов'язання впливає з принципу найкращих інтересів дитини та суспільної необхідності запобігати злочинам проти дітей і вчасно реагувати на ризики насильства, експлуатації чи інших загроз. З одного боку, це створює етичну дилему для психолога, адже він порушує довіру клієнта, з іншого – забезпечує виконання правозахисної та захисної функції професії.

У цьому контексті важливо чітко розуміти, які саме обставини вважаються підставою для обов'язкового звернення до правоохоронних органів, як правильно діяти в правовому полі та водночас мінімізувати психологічну шкоду для дитини.

2.1. Перелік обставин, які зобов'язують психологів повідомляти до правоохоронних органів

Перелік обставин, які зобов'язують психологів повідомляти до правоохоронних органів, наведений у таблиці 3.

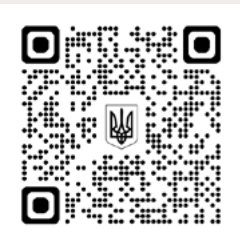

Обставини	Зміст обставин і їх маркери
<p>Підозра чи факт жорстокого поводження з дитиною, у тому числі домашнього насильства</p>	<p>Фізичне насильство: сліди побоїв, травм, скарги дитини на побиття, зокрема й повторювані (дитина повідомляє про побиття вдруге або не вперше).</p> <p>Сексуальне насильство або експлуатація: будь-які свідчення про примус до сексуальних дій, виявлення сексуалізованої поведінки, розповіді дитини чи підозри на порнографічну експлуатацію.</p> <p>Психологічне насильство: систематичні приниження, залякування, погрози, що несуть реальну загрозу здоров'ю та розвитку.</p> <p>Нехтування потребами дитини: відсутність належного догляду, що створює загрозу життю чи здоров'ю.</p> <p>Булінг: систематичне цькування, приниження чи знущання в освітніх закладах або інших середовищах.</p>
<p>Загроза життю та здоров'ю дитини чи інших осіб</p>	<p>Висловлювання дитини про намір завдати собі шкоди, вчинити самогубство або ризикована поведінка.</p> <p>У разі виявлення планів, дій чи обставин, що свідчать про ризик заподіяння шкоди іншим людям (конкретні наміри, доступ до засобів, попередні спроби).</p> <p>Психолог зобов'язаний невідкладно повідомити: батьків або законних представників дитини (якщо вони не є джерелом загрози); службу у справах дітей; орган Національної поліції (102) та, у разі потреби, екстрену (швидку) медичну допомогу (103) для термінового реагування.</p> <p>За низького чи помірного рівня ризику психолог може укласти з дитиною «безпековий контракт»² (додаток 3) із залученням батьків/законних представників, психіатра чи соціальних служб для подальшої підтримки.</p>
<p>Інформація про вчинення чи підготовку злочину</p>	<p>Дитина повідомляє про злочинні дії, що вже вчиняються або готуються (наприклад, наркоторгівля, торгівля людьми, збройні дії, підготовка теракту).</p> <p>Дитина розповідає про свою участь у злочинних діях під тиском дорослих (наприклад, залучення до проституції чи кримінальних угруповань).</p>

² **Безпековий контракт** – це письмова угода між психологом і дитиною (або її законними представниками), яка спрямована на запобігання суїцидальній чи ризикованій поведінці (додаток 3). Він включає чіткі дії, які дитина зобов'язується виконувати для забезпечення своєї безпеки, та контакти осіб / установ, до яких вона може звернутись у кризовій ситуації. Контракт не є юридично обов'язковим документом, але служить інструментом психологічної підтримки.

Якщо під час надання психологічних послуг виявлено відповідні обставини, то психолог зобов'язаний негайно про це повідомити, що передбачено такими нормативно-правовими актами (таблиця 4).

Таблиця 4

Нормативно-правовий акт	Стаття / принцип	Що робити психологу
<p>Конвенція ООН про права дитини</p>	<p>Ст. 16, 19</p> 	<p>Захист дитини від будь-яких форм насильства. Держава і фахівці зобов'язані діяти для збереження життя та здоров'я дитини.</p>
<p>Кримінальний кодекс України</p>	<p>Ст. 135, 136, 137, 139, 396</p> 	<p>Норми вказаних статей КК України створюють зокрема й для психолога обов'язок своєчасно виявляти загрози життю чи здоров'ю дитини, фіксувати їх у документації, негайно повідомляти керівництво та уповноважені органи, організувати надання допомоги й забезпечувати психологічний супровід у межах своєї компетенції.</p>
<p>Сімейний кодекс України</p>	<p>Ст. 150 та ст. 151 Ст. 171</p> 	<p>Указані статті визначають обов'язки батьків у питаннях виховання та розвитку дитини.</p> <p>До прикладу, ч. 1 ст. 150 СК України зобов'язує батьків виховувати дитину в дусі поваги до прав і свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини.</p> <p>Ч. 6 ст. 150 СК України забороняє будь-які види експлуатації батьками своєї дитини, а ч. 7 вказаної статті забороняє застосовувати фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини.</p> <p>Ч. 3 ст. 151 надає батькам право обирати форми та методи виховання, крім тих, які суперечать закону, моральним засадам суспільства.</p>

Нормативно-правовий акт	Стаття / принцип	Що робити психологу
		<p>Міжнародні стандарти і конвенційні норми надають дитині можливість висловити свою думку. Указані норми знайшли своє відображення в ст. 171 СК України, де вказано:</p> <ul style="list-style-type: none"> дитина має право бути вислуханою батьками, іншими членами сім'ї, посадовими особами з питань, що стосуються її особисто, а також питань сім'ї; дитина, яка може висловити свою думку, має бути вислухана при вирішенні між батьками, іншими особами спору щодо її виховання, місця проживання, у тому числі при вирішенні спору про позбавлення батьківських прав, поновлення батьківських прав, а також спору щодо управління її майном.
<p>Закон України «Про охорону дитинства»</p>	<p>Ст. 10</p> 	<p>Дитина має право на захист від усіх форм насильства.</p> <p>Держава через мережу уповноважених органів і служб у порядку, встановленому законодавством, надає дитині та особам, які піклуються про неї, необхідну допомогу в запобіганні та виявленні випадків жорстокого поводження з дитиною, передачі інформації про ці випадки для розгляду до відповідних уповноважених законом органів для проведення розслідування і вжиття заходів щодо припинення насильства.</p> <p>Відповідно вказана норма створює в тому числі для психолога обов'язок повідомити / проінформувати органи Національної поліції / службу у справах дітей про випадки загрози застосування насильства щодо дитини та/або про випадки застосування насильства щодо дитини.</p>
<p>Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»</p>	<p>Ст. 5, 9, ч. 2 ст. 11, 25</p> 	<p>У разі виявлення фактів домашнього насильства стосовно дітей або отримання відповідних заяв чи повідомлень протягом однієї доби повідомляють про це службу у справах дітей, уповноважений підрозділ органу Національної поліції України.</p>

Нормативно-правовий акт Стаття / принцип

Закон України
«Про освіту»

Ст. 54

Що робити психологу

Психологи, які працюють у закладах освіти, зобов'язані:

- захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти, запобігати вживанню ними та іншими особами на території закладів освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів, іншим шкідливим звичкам;

у разі виявлення ознак насильства або жорстокого поводження з дитиною:

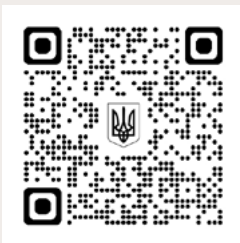
- вжити невідкладних заходів для припинення насильства або жорстокого поводження з дитиною;
- за потреби надати домедичну допомогу, викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги та звернутись до органів Національної поліції України;
- повідомити керівника закладу освіти та принаймні одного з батьків або інших законних представників дитини, яка вчинила насильство або жорстоке поводження, та дитини, яка постраждала від насильства або жорстокого поводження;

у разі жорстокого поводження керівника закладу освіти з дитиною:

- невідкладно повідомити про це засновника закладу освіти та/або уповноважений ним орган (особу).

Наказ Мінсоцполітики
та МВС № 369/180
від 13.03.2019

Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства.

Під час консультації психолог психолог може використовувати результати оцінки ризиків, проведеної поліцейським, зокрема в частині наявності факторів небезпеки/ризиків щодо вчинення домашнього насильства стосовно дитини або у її присутності, результатів бесіди з постраждалою особою або її представником, обставин конфлікту та виявлених чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для дитини.

Відповідно до норм національного законодавства, у цьому документі чітко встановлено, що така оцінка проводиться поліцейським (її форма за змістом розрахована саме на оформлення працівником поліції), складається оцінка ризиків з метою вжиття негайних заходів реагування у разі загрози життю та здоров'ю постраждалої особи шляхом винесення поліцейським термінового заборонного припису, а також є частиною зібраних поліцейським матеріалів

Нормативно-правовий акт	Стаття / принцип	Що робити психологу
		<p>про адміністративне правопорушення. Усі інші суб'єкти (у тому числі психолог) можуть використовувати результати оцінки ризиків. Тобто, психолог не має повноваження самостійно проводити таку оцінку і не має можливості її повною мірою заповнити через відсутність доступу до відповідних реєстрів/інформації (судимість кривдника, наявність зброї тощо).</p> <p>З іншого боку, якщо така оцінка ризиків, яку провів інший суб'єкт (до прикладу, поліцейські), є в особи, що звернулась до психолога, то зазначена в ній інформація може мати важливе значення для психолога зокрема в питаннях визначення рівня безпеки особи і обов'язку повідомляти відповідні компетентні органи.</p>
<p>Постанова КМУ № 658 від 22.08.2018</p>	<p>Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі.</p> 	<p>Психолог зобов'язаний повідомляти відповідні органи в разі, якщо існує загроза життю чи здоров'ю дитини (сексуальне насильство, спроба суїциду).</p>
<p>Постанова КМУ № 585 від 01.06.2020</p>	<p>Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження:</p> <p>п. 4 – виявлення дитини, що перебуває у складних життєвих обставинах;</p>	<p>Якщо до психолога звернулась дитина (самозвернення дитини в усній та (або) письмовій формі, у тому числі із застосуванням засобів електронної комунікації) і під час такого звернення дитина повідомляє психолога зокрема щодо порушення її прав і свобод, вчинення жорстокого поводження, домашнього насильства, у психолога виникає обов'язок повідомити про цей факт компетентні органи, зокрема органи Національної поліції, службу у справах дітей.</p>

Нормативно-правовий акт	Стаття / принцип	Що робити психологу
	<p>п. 5 – суб'єкти під час виконання своїх професійних чи службових обов'язків забезпечують виявлення дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.</p> 	
<p>Етичний кодекс психолога</p>		<p>Психолог зобов'язаний дбати про безпеку дитини, діяти в найкращих інтересах для неї, забезпечити допомогу та інформувати у випадках насильства чи суїциду.</p>

Психолог повинен діяти в інтересах безпеки дитини, включаючи повідомлення про суїцидальні наміри, якщо є реальна загроза життю.

2.2. Повідомлення про випадки, коли дитина вчиняє правопорушення

Психологи зобов'язані повідомити про правопорушення, скоєні дитиною, якщо вони становлять загрозу для неї самої чи інших осіб або якщо це передбачено законодавством.

Випадки, що підлягають повідомленню:

- кримінальні правопорушення: крадіжки, нанесення тілесних ушкоджень, погрози, участь у злочинній діяльності тощо (Кримінальний кодекс України, ст. 22 «Перелік складів злочинів щодо дітей з 14 років»);
- домашнє насильство, вчинене дитиною: якщо дитина є кривдником (наприклад, чинить насильство щодо інших членів сім'ї), психолог повинен повідомити про це відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»;
- якщо правопорушення пов'язане з домашнім насильством, дитину-кривдника може бути направлено судом на проходження програми для кривдників. Також дитина може відвідувати таку програму за власною ініціативою на добровільній основі, а психолог має сприяти цьому процесу.
- дитина, яка вчинила булінг (цькування), за рішенням суду може бути направлена для проходження відповідної програми, реалізацію якої забезпечують фахівці, які мають вищу освіту за освітнім ступенем не нижчим від бакалавра за спеціальністю С4 «Психологія», І4 «Медична психологія» та пройшли відповідне навчання. Таку програму дитина може пройти на добровільній основі (діти віком до 16 років – за згодою батьків/інших законних представників).

У контексті надання психологічної допомоги ключова різниця між дітьми до 14 років і від 14 до 18 років базується на їхній цивільній дієздатності, визначеній Цивільним кодексом України (ЦК України): ст. 31 встановлює обмежену здатність самостійно набувати прав і обов'язків дітей до 14 років та ст. 32 дозволяє ширший обсяг дій, таких як розпорядження своїм заробітком, укладання угод зі згодою батьків чи самостійне звернення по певні послуги.

Ця різниця впливає на всі етапи психологічної роботи: від звернення до завершення, включаючи згоду, конфіденційність, супервізію та повідомлення органів поліції.

До 14 років

Дитина може звернутися самостійно чи за зверненням інших осіб (законних представників, представника, який діє в інтересах дитини), але при першій зустрічі психолог / психологиня проговорює домовленості та просить про згоду батьків або законних представників (тих, хто може представити інтереси дитини).

Із 14 до 18 років

Дитина звертається самостійно, але психологу / психологині треба впевнитися у наявності паспорта, отримати письмову згоду дитини, запитати про можливість залучення законних представників.

2.3. Відповідальність за неповідомлення

Конфіденційність є одним із ключових принципів психологічної практики, однак вона не є абсолютною. У ситуаціях, коли йдеться про загрозу життю чи здоров'ю дитини або про вчинення насильства чи будь-якого злочину стосовно дитини, законодавство України покладає на психологів обов'язок повідомити компетентні органи. Невиконання цього обов'язку розглядається не лише як етичне порушення, а й як правопорушення, що може мати кримінальні, адміністративні, дисциплінарні чи цивільно-правові наслідки, які наведені в таблиці 5. Таким чином, відповідальність психологів за неповідомлення має подвійний вимір: *професійно-етичний*, що стосується довіри до спеціаліста і дотримання стандартів професії; *правовий*, який визначається нормами національного законодавства та забезпечує захист найкращих інтересів дитини.

Про що психолог інформує дитину	Про що психолог інформує батьків
Кримінальна відповідальність	<p>Стаття 396 Кримінального кодексу України (ККУ): «Приховування злочину».</p> <ul style="list-style-type: none"> • Якщо психологу стало відомо про вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину (наприклад, сексуального насильства над дитиною, торгівлі людьми, умисного вбивства) і він умисно не повідомив правоохоронні органи, це розглядається як приховування злочину. • Санкція: штраф, арешт до 3 місяців, обмеження волі до 3 років (залежно від обставин). <p>Стаття 135 ККУ: «Залишення в небезпеці».</p> <ul style="list-style-type: none"> • Якщо психолог, знаючи про реальну загрозу життю чи здоров'ю дитини, не вжив заходів і не повідомив відповідні органи, це може кваліфікуватись як залишення в небезпеці. <p>Стаття 136 ККУ: «Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані».</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ненадання допомоги малолітньому, який завідомо перебуває в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу або неповідомлення про такий стан дитини належним установам чи особам. <p>Стаття 137 ККУ: «Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей».</p> <ul style="list-style-type: none"> • Якщо психолог неналежно виконує професійні чи службові обов'язки щодо охорони життя і здоров'я неповнолітніх унаслідок недбалого або несумлінного до них ставлення, що спричинило істотну шкоду здоров'ю, це може кваліфікуватись як неналежне виконання своїх професійних обов'язків.
Адміністративна відповідальність ³	<p>Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП), ст. 173-2, 173-4, 173-6, 173-7.</p> <ul style="list-style-type: none"> • У разі невиконання спеціалістом обов'язків щодо захисту прав дітей (наприклад, неповідомлення про випадок домашнього насильства чи жорстокого поводження) можуть застосовуватись адміністративні стягнення: штрафи, попередження, дисциплінарні заходи.
Дисциплінарна та професійна / етична відповідальність	<p>Етичний кодекс психолога України та внутрішні положення закладів (освіти, медицини, соціальних служб) передбачають дисциплінарні санкції за невиконання професійних обов'язків.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Можливі наслідки: догана, звільнення, позбавлення права вести професійну діяльність (для тих, хто працює в державних чи комунальних структурах).
Цивільно-правова відповідальність	<p>У разі доведення, що через бездіяльність психолога (неповідомлення про насильство чи загрозу життю або здоров'ю) дитині було завдано шкоди, можливі цивільні позови про відшкодування моральної та матеріальної шкоди.</p>

Підставами до того, що психолог / психологиня може не повідомляти до правоохоронних органів, є ситуації, коли наявні підтверджувальні документи про здійснення кримінального провадження (наприклад, витяг із Єдиного реєстру досудового розслідування) або про відповідне судове рішення.

³ Стосується психологів, які працюють у закладах освіти.

III. Алгоритм реагування психологів на випадки загрози життю та здоров'ю дитини

3.1. Способи повідомлення

У разі наявності обставин загрози життю та здоров'ю дитини або іншим особам психолог / психологиня може здійснювати повідомлення не пізніше 24 годин у спосіб, як представлено у таблиці 6.

Таблиця 6

Куди повідомляти	Як їх знайти	У який спосіб	За яких обставин
Підрозділ ювенальної превенції / іншого підрозділу поліції/ лінія 102	<p>Національна поліція України</p> <p>На сайті розділ «Ювенальна превенція» (обираєте свій регіон, інформація про місцезнаходження, телефон та уповноважена особа);</p> <p>допомога та підтримка (чат-бот):</p> 	<p>Телефонне звернення (102), офіційний лист (бланк прикладу наведений у додатку 5), електронне звернення на email відділу поліції (знайдіть на сайті НПУ),</p> <p>але з підтвердженням отримання та з вашим підписом КЕП</p>	<p>у разі:</p> <ul style="list-style-type: none">виявлення ризикованої поведінки дитини (дитина в стані алкогольного сп'яніння; дитина жебракує, дитина вчиняє небезпечні для життя дії (зацепинг, руфінг тощо));жорстокого поводження з дитиною, у тому числі домашнього насильства;вчинення злочину щодо дитини;виявлення дитини, що залишена без нагляду; вчинення булінгу щодо дитини в закладах освіти;вчинення дитиною адміністративного або кримінального правопорушення.

Куди повідомляти	Як їх знайти	У який спосіб	За яких обставин
Кіберполіція	<p>Сайт</p> <p>«Чатові онлайн»:</p> 	<p>Електронна заява</p>	<ul style="list-style-type: none"> • у разі виявлення кіберзлочинів; • у разі виявлення небезпеки в мережі Інтернет для дитини.
Служба у справах дітей / орган опіки та піклування	<p>На офіційному порталі відповідної районної у м. Києві держадміністрації, міської, районної у місті, селищної, сільської ради</p>	<p>Письмово та особисто або в електронному зверненні та телефоном на гарячу лінію</p>	<ul style="list-style-type: none"> • у разі виявлення ризикованої / суїцидальної поведінки дитини; • у разі наявної інформації, що дитина може перебувати в складних життєвих обставинах, зазнає жорстокого поводження / насильства тощо.
Органи прокуратури	<p>Сайти обласних прокуратур:</p> 	<p>Письмове звернення листом поштою або особисто через канцелярію прокуратур</p>	<ul style="list-style-type: none"> • у випадках домашнього насильства; • у разі вчинення дитиною кримінального правопорушення або підготовки до його вчинення.

Куди повідомляти	Як їх знайти	У який спосіб	За яких обставин
Уповноважений Верховної Ради України з прав людини	hotline@ombudsman.gov.ua	Електронне звернення (скарга)	<ul style="list-style-type: none"> у разі відсутності реагування уповноважених органів; у разі, якщо психологу стало відомо про дискримінаційне ставлення до дитини, порушення прав і свобод дитини тощо.

До уваги!

Психолог / психологиня не має проводити самостійне «розслідування» щодо встановлення / підтвердження факту загрози життю та здоров'ю дитини або інших осіб із боку дитини.

Основне завдання – помітити і повідомити компетентні органи.

3.1. Обставини, які відбуваються після повідомлення

Подання заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення є першим кроком до захисту прав дитини та притягнення винних до відповідальності. Для багатьох психологів цей процес залишається незрозумілим і викликає певні занепокоєння: що відбувається після звернення, хто і в які строки реагує, як часто будуть викликати психолога / заявника до поліції.

Законодавство України, зокрема Кримінальний процесуальний кодекс, чітко визначає порядок дій правоохоронних органів після отримання повідомлення про правопорушення. Запуск процесу захисту дитини – це не щось погане, він означає вчасне реагування та нетерпимість до насильства. Тож важливо, щоб кожен психолог і психологиня сформували в себе чітку позицію щодо реагування на такі випадки.

Розуміння цієї процедури важливе не лише для фахівців, які працюють із дітьми та сім'ями, але й для кожного громадянина, адже воно дає відчуття правої захищеності та уможливорює контроль виконання своїх прав у межах кримінального процесу.

Мапа руху заяви / повідомлення

Прийняття та реєстрація заяви →

внесення відомостей у ЄРДР →

досудове розслідування
під процесуальним керівництвом прокурора →

направлення кримінального провадження
до суду або його закриття →

судовий розгляд →

судове рішення.

1. Прийняття та реєстрація заяви – заява чи повідомлення можуть бути подані письмово, усно, телефоном (102), електронною поштою або через інші канали. Поліція зобов'язана негайно зареєструвати звернення в Журналі єдиного обліку (ЖЕО).
2. Внесення відомостей до ЄРДР – упродовж не більше 24 годин після отримання заяви слідчий або прокурор мають внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). З цього моменту офіційно починається розслідування кримінального провадження. Заявнику надається витяг із ЄРДР як підтвердження.
3. Досудове розслідування під процесуальним керівництвом прокурора – після реєстрації в ЄРДР поліція (слідчий під процесуальним керівництвом прокурора) розпочинає досудове розслідування. На цьому етапі проводяться різні слідчі дії (допит заявника та свідків, огляд місця події, вилучення речових доказів, призначення експертиз, наприклад судово-медичної, психологічної) з метою збору доказової бази.
4. Направлення кримінального провадження до суду або його закриття – за результатами слідчих дій, можуть бути: повідомлення особі про підозру; обрання запобіжного заходу (наприклад, тримання під вартою, домашній арешт); передання справи до суду з обвинувальним актом; у разі відсутності складу чи події кримінального правопорушення, а також у зв'язку з іншими, передбаченими в процесуальному законі підставами, кримінальне провадження може бути закрите.
5. Судовий розгляд – це центральна стадія кримінального процесу, під час якої суд безпосередньо досліджує докази в справі, заслуховує учасників процесу. Вона проводиться у відкритому судовому засіданні, крім випадків, коли закон дозволяє закрите слухання (наприклад, у справах про злочини проти статевої свободи та недоторканності дітей).
6. Судове рішення – за результатами дослідження доказів у суді суддя в нарадчій кімнаті ухвалює вирок (виправдувальний чи обвинувальний). Вирок проголошується прилюдно та набирає законної сили після закінчення строку на апеляційне оскарження, якщо апеляцію не подано.

До уваги!

Психолог / психологиня, який(а) здійснив(ла) повідомлення до правоохоронних органів, може бути допитаний(а) на стадії досудового розслідування та під час судового розгляду. При цьому такий допит може відбуватись онлайн з іншого приміщення суду або за допомогою власних засобів зв'язку. Перед самим допитом доцільно ознайомитися зі своїми процесуальними правами, згідно з визначеним процесуальним статусом (зазвичай у таких випадках психолог є свідком) і нормами чинного Кримінального процесуального Кодексу України, які регулюють проведення такої слідчої чи процесуальної дії, як допит свідка.

До уваги!

Додатково ознайомитися з особливостями участі дитини в кримінальному провадженні, специфіки здійснення досудового розслідування за участю дитини, методичними матеріалами щодо дитини в контактї або конфлікті із законом можна за покликанням <https://psychologist.legalaid.gov.ua/>

IV. Психологічний супровід дитини після повідомлення

Психолог / психологиня, який(а) попередньо повідомив(ла) уповноважені органи щодо загрози здоров'ю чи життю дитини та набув(ла) статусу свідка (цей статус визначається слідчим у кримінальному провадженні), продовжувати надавати психологічні послуги вже не може. Ця вимога пов'язана з особливостями кримінального процесу. У момент, коли психолог дізнається про те, що має процесуальний статус свідка, слід повідомити дитині про те, що психолог далі не може працювати з нею (до моменту, поки не буде рішення суду), і перенаправити дитину до іншого колеги.

Після повідомлення про випадок / підозру загрози життю чи здоров'ю дитини психолог / психологиня може продовжувати супровід дитини для відновлення психоемоційного стану дитини. Супровід є частиною міжвідомчої взаємодії (служби в у справах дітей, поліції, закладів охорони здоров'я тощо) і спрямований на мінімізацію травмативного досвіду, відновлення та запобігання рецидивам.

4.1. Алгоритм психологічного супроводу після повідомлення

1. Первинні оцінювання та планування подальшої роботи (протягом 1–2 днів після повідомлення).
2. Надання безпосередньої допомоги: регулярні сесії з дитиною, індивідуальні консультації, групова терапія (наприклад, арттерапія, ігрова терапія для молодших). Фокус на стабілізації емоцій, обробці травми (методами, адаптованими для дітей).
3. Супровід сім'ї (у разі такої можливості / потреби): робота з батьками для створення безпечного середовища, навчання навичок підтримки дитини.

Корисні матеріали для підтримки дитини:

<https://volunteer.kyiv.ua/publikaciyi>

Якщо психолог / психологиня продовжує супровід дитини, то інколи в правоохоронних органів може виникати потреба отримати інформацію (таблиця 7) про перебіг роботи з дитиною та її стан. Зазвичай ця потреба зумовлена бажанням захисту дитини: наприклад, розуміючи її стан, прокурор може ініціювати не викликати дитину до суду, щоб не спричинити ретравматизації тощо.

До уваги!

Якщо надійшов письмовий запит від суду, слідчого чи адвоката – проінформуйте батьків про запит. Надайте лише висновок або довідку: опис звернення, поточний стан дитини, рекомендації. Не передавайте малюнки, записи чи детальні протоколи – це приватна інформація, яка може бути в подальшому неправильно інтерпретована.

Таблиця 7

Кому може надаватись інформація	За яких умов	Чому може виникати така потреба
Законному представнику	За умови підтвердження представництва дитини (копія паспорта і свідоцтва про народження дитини, копія відповідного рішення про встановлення опіки / піклування, влаштування дитини в сім'ю чи усиновлення), а після 14 років – ще й за згодою дитини	Для забезпечення права дитини на виховання, розвиток і прийняття рішень в її інтересах, а також для участі батьків / законних представників у процесі надання допомоги
Слідчому / прокурору	Через направлення листа, у якому відображено причину такого звернення (наприклад, у зв'язку зі здійсненням процесуального керівництва / розслідуванням кримінального провадження)	Для отримання відомостей, що можуть мати значення для розслідування, захисту прав дитини або у випадках, коли дитина є потерпілою чи свідком
Адвокату	Через адвокатський запит із наданням ордеру та/або договору з клієнтом ⁴ та свідоцтва про право зайняття адвокатською діяльністю. Рекомендується перевірити в ЄРАУ (Єдиний Реєстр Адвокатів України) ⁵ інформацію про дійсність свідоцтва про право займатись адвокатською діяльністю та про відсутність відомостей про призупинення / зупинення дії свідоцтва	Для забезпечення права дитини або її законного представника на захист і доступ до інформації, необхідної для представлення інтересів у суді чи інших інстанціях
Суду	Оригінал ухвали слідчого судді про надання тимчасового доступу до матеріалів та/або ухвали суду про надання певних відомостей / інформації.	Для здійснення правосуддя, забезпечення об'єктивного розгляду справи та винесення законного рішення.

⁴ Відповідь на адвокатський запит надається впродовж 5-ти робочих днів згідно зі ст. 24 Закону (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>)

⁵ <https://erau.unba.org.ua/>

У професійній діяльності психологів робота з випадками, де існує загроза життю чи здоров'ю дитини, належить до найбільш емоційно й етично складних ситуацій. Такі кейси потребують не лише глибоких знань і компетентності, але й додаткової підтримки в прийнятті рішень. Одним із ключових механізмів забезпечення професійної якості та відповідальності є супервізія. Звернення до супервізора у випадках високого ризику дає можливість: отримати зовнішній, об'єктивний погляд на ситуацію; мінімізувати ризик професійних помилок чи суб'єктивних упереджень; визначити оптимальний баланс між етичним принципом конфіденційності та правовим обов'язком захисту дитини; запобігти емоційному вигоранню спеціаліста і отримати підтримку. Таким чином, винесення кейсу на супервізію в умовах реальної чи потенційної загрози життю й здоров'ю дитини є не лише правом, а професійним обов'язком психолога, що забезпечує найкращі інтереси дитини та підтримує фахівця в прийнятті складних рішень. Принципи винесення психологом / психологинею кейсу на супервізію наведені в таблиці 8.

Таблиця 8

Принципи	Зміст
Дотримання принципу конфіденційності	<ul style="list-style-type: none"> • Психолог / психологиня проговорює з дитиною необхідність винесення ситуації в межах супервізії. • Виносячи кейс, психолог / психологиня не розкриває персональних даних дитини та сім'ї (імені, адреси, школи тощо). • Використовуються узагальнені або змінені ідентифікаційні дані, що дають змогу обговорити випадок без розкриття особистості. • Психолог / психологиня має підготувати короткий, але структурований опис ситуації: факти, спостереження, поведінкові ознаки, власні дії та сумніви. • У супервізії важливо розділяти об'єктивні дані (що відбулося) і суб'єктивні інтерпретації психолога.

Принципи	Зміст
Орієнтація на найкращі інтереси дитини	<ul style="list-style-type: none"> • Основним критерієм винесення кейсу на супервізію є загроза життю, здоров'ю чи психічному розвитку дитини. • Супервізія має на меті знайти найоптимальніші дії для захисту дитини, а не лише вирішення внутрішніх професійних сумнівів спеціаліста.
Своєчасність звернення	<ul style="list-style-type: none"> • Якщо психолог / психологиня сумнівається у власних діях або стикається з ризиками, які не може оцінити самостійно, він / вона має негайно винести кейс на супервізію, не відкладаючи. • У випадках явної загрози життю супервізія не замінює обов'язкового звернення до компетентних органів (поліції, служби в у справах дітей), а є додатковим механізмом підтримки.
Розуміння меж відповідальності	<ul style="list-style-type: none"> • Психолог / психологиня усвідомлює, що супервізор допомагає в пошуку рішень, але відповідальність за дії залишається за спеціалістом, який веде кейс. • У разі рекомендації супервізора, яка суперечить закону, психолог / психологиня зобов'язаний(а) діяти відповідно до законодавчих норм. • Винесення кейсу на супервізію має не переслідувати мету «уникнення відповідальності», а бути професійним інструментом розвитку та захисту дитини. • Супервізійна робота має ґрунтуватись на принципах професійної етики, недискримінації та гуманності.

Додатки

Додаток 1

Згода законного представника дитини до 14 років на отримання психологічних послуг

Я, _____,
(ПІБ вказати в колонці таблиці)

мати / батько / інший законний представник (потрібне вказати в колонці таблиці),
даю / не даю (потрібне вказати в колонці таблиці) згоду на індивідуальну роботу
практичного психолога _____

з моєю дитиною _____
(ПІБ дитини, дата народження)

упродовж усього терміну, якщо в цьому виникне потреба.

Я погоджуюсь / не погоджуюсь (потрібне вказати в колонці таблиці) на фото- та відеозйомку моєї дитини під час індивідуальної та/або групової роботи в межах службового користування.

Психолог зобов'язується: надавати інформацію про результати психологічного обстеження дитини в разі звернення батьків (інших законних представників); повідомляти про потребу винесення кейсу на супервізію з метою підвищення якості психологічної допомоги; не розголошувати особисту інформацію конфіденційного характеру, отриману під час індивідуальної бесіди з дитиною та її батьками (іншими законними представниками); у разі виявлення ознак загрози життю чи здоров'ю дитини психолог зобов'язаний повідомити про це до правоохоронних органів.

Батьки (інші законні представники) мають право: звернутись до психолога з питання, що їх цікавить; відмовитись від психологічного супроводу дитини (або окремих його компонентів, указаних вище), надавши психологу заяву про відмову.

Дата: _____
(ПІБ) (м. п.)

Практичний психолог _____

Додаток 2

Згода на отримання психологічних послуг

Я, _____,
(ПІБ дитини, вік, дата народження)

надаю згоду на роботу з психологом

_____ (ПІБ)

з метою _____ (запит).

Я погоджуюсь / не погоджуюсь на інформування мого законного представника про узагальнені результати сесій.

Психолог зобов'язується: повідомляти про потребу винесення кейсу на супервізію з метою підвищення якості психологічної допомоги; не розголошувати особисту інформацію конфіденційного характеру, отриману під час індивідуальної роботи; у разі виявлення ознак загрози життю чи здоров'ю дитини психолог зобов'язаний повідомити про це уповноважений підрозділ органу Національної поліції та службу у справах дітей.

Дата: _____
(ПІБ) (м. п.)

Додаток 3

БЕЗПЕКОВИЙ КОНТРАКТ

ПІБ дитини _____

Представник(и) _____

Психолог _____

Дата / місце _____

Мої «червоні прапорці»: _____

Що допомагає: _____

До кого звертаюсь: _____ (тел.)

Дії дорослих при ознаках ризику: _____

Наступні кроки допомоги: _____

Я, _____,
(ПІБ, дата народження дитини)

розумію, що мої думки про самогубство чи самопошкодження викликають занепокоєння в моїх близьких і психолога, який зі мною працює.

Я, _____,

обираю життя та здоров'я всупереч будь-яким почуттям, думкам, обставинам, які можуть виникнути.

Я зобов'язуюсь:

1. Не вчиняти дій, які можуть завдати шкоди моєму життю чи здоров'ю. Тим самим зобов'язуюсь протягом терміну роботи з психологом і далі (обумовлений термін контракту)

з _____ по _____ не робити спроб самогубства та спроб самопошкодження, які б обставини не склалися.

Так само в стані непереборного потягу до здійснення суїцидальних дій я зобов'язуюсь звернутись по допомогу до кризової служби або вдатись до госпіталізації.

2. У разі виникнення суїцидальних думок чи бажання завдати собі шкоди звернутись по допомогу до: _____
(ПІБ психолога / психологині, номер телефону)

_____ (ПІБ батьків / законних представників, їхні контакти)

гарячої лінії психологічної підтримки: 0-800-500-225 або 7333

екстреної служби: 102 (поліція) або 103 (швидка допомога).

3. Повідомляти (психолога / батьків / законних представників) про будь-які зміни в моєму емоційному стані чи наміри, що можуть бути небезпечними.

4. Відвідувати заплановані консультації з психологом і виконувати рекомендації щодо догляду за своїм психічним здоров'ям.

Дата: _____

Підпис дитини: _____

Підпис психолога: _____

Підпис батьків / законних представників або осіб, що їх замінюють (за наявності): _____

Додаток 4

Примітка:

згідно з ч. 1 ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України, заява про вчинення та/або повідомлення про кримінальне правопорушення подаються до відділу поліції за місцем вчинення. Протягом 24 годин після подання заяви, повідомлення правоохоронці зобов'язані внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Уповноваженому підрозділу
органу Національної поліції
Адреса:
Психолога
(ПІБ, посада, місце роботи)
Адреса:
Засоби зв'язку:

ПОВІДОМЛЕННЯ про кримінальне правопорушення

Відповідно до статей 60, 214 Кримінального процесуального кодексу України, а також Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», повідомляю про виявлені мною факти, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення відносно дитини.

Обставини: під час надання психологічних послуг (консультації / обстеження / спостереження) [дата, місце] мною було виявлено [опис ознак: наприклад, фізичні сліди, вербальні повідомлення дитини про насильство, поведінкові реакції, які свідчать про можливе сексуальне або фізичне насильство].

Дані про дитину:

Ім'я, прізвище: [відомі дані].

Дата народження: [відома / невідома].

Місце проживання: [якщо відоме].

Можливі кривдники: [якщо є інформація, коротко зазначити їхні ПІБ, місце перебування, номер телефону тощо].

З огляду на загрозу життю та здоров'ю дитини прошу невідкладно внести відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань і розпочати перевірку за викладеними фактами.

До повідомлення додаю (за наявності): [копії висновків, фотофіксація, інші документи].

Про результати прошу поінформувати мене письмово на електронну пошту [вказати електронну пошту] у визначені законом строки.

(дата)

(підпис)

(ПІБ)